

„Most miért nem kell a tejünk?”

Fátlan tanya, szikes földön

Sehol egy fa, sehol árnyék, ilyen lehetett a tanya akkor is, amikor régi legelőknél elkezdett feltünedezni. Azóta inkább a fás tanya ivódott be gondolkodásunkba. Vad szelektől védte a házat, és tüzelőt is szolgáltatott egész téle. Mártélyra menet azonban ma is látni teljesen csupasz tanyákat is, és olyanokat is, amelyek körül csak néhány fa tengődik. Messziről jött ember azt hinné, azért van ez, mert az itteniek még mindig nem tanulták el a fával való foglalatosságát.

Találomra mentünk be Papp Mihályékhoz. Nem mondhatom, hogy váratlanul nyitottunk rájuk, mert éppen az udvaron voltak. Mindenre kíváncsiak voltunk.

– Itt is születtek?

– Itt? Semmi pénzért nem születtem volna itt. Kutason.

– A feleség talán?

– Ő meg mártélyi. Hatvankilencben vettem meg ezt a tanyát, akkor még legény voltam. Benne voltam a korban, harmincöt is elmúltam, megvettem.

– Elindult Székkutasról, és meg se állt, amíg a legszebbet meg nem találta?

– Megszerettem.

Háromszáznyolcvanöt négyszögöl csupán a telek, szikes legelő közepén laknak, itt csak az állattartás jöhet szóba. Föld nem tartozik a tanya-hoz, de bérelni lehet legelőt is, szántást is. Ha néprajzos lettem volna, leírnám, gazdasági épületekkel teljesen körbeépítették az udvart, akárhonnán fúj a szél, mindig háttal állnak neki. Kút van az udvaron, elég mélyen van a vize, de csak mosásra jó, és állatoknak adják. Maguknak artézi kútról hordják.

– Érdemes lett volna fűratni egy mélyebbet.

– Nekünk már így is megteszi. Amennyi kell, elhozzuk, ha kimozdulunk hazulról.

– Maholnap kaszálni kéne.

– Én már nem bírom a kaszát, tizenöt évvel ezelőtt műtötték a derekamat, azóta nem kockáztathatok, de lekaszáltatom. Géppel.

– Őt disznóól van egymás mellé ragasztva, valamikor mindben hízók voltak. Most

Papp Mihályék tanyája a mártélyi sziken. (Fotó: Gyenes Kálmán)

Egy kis történelem

A tanyavilág nem olyan ősi képződmény, mint amilyennek ma gondolják az emberek. Az eredete a törökök 1566-os hadjáratáig vezethető vissza, amikor is Gyula várának ostroma idején a tatár segédszerepek végigperzseltek az Alföldet, felégetve az addig virágzó falvakat, városokat. (Nem véletlen, hogy a tanyavilág nem ismert például a Dunántúlon, ott megmaradt a sűrű faluhálózat.) Vásárhely környékén ekkor pusztult el sok falu mellett a mindenki által legalább névről ismert mezőváros: Csomorkány. A török időkben aztán ezek a községek néptelenek maradtak, életben maradt lakói a ma is meglévő településekre menekültek. A török kiűzése idején, azaz a XVII. század végétől a XVIII. elejéig, a nemzetközi és az oszmán csapatok harcainak során újabb települések pusztultak el végleg vagy átmeneti időre, így nyúlt el Vásárhely határa olyan irtatlanra, hogy egészen Orosházáig ért.

A tanyavilág ezen puszták benépesítését jelentette, hiszen az egyes települések külterülete már olyan nagy lett, hogy mire kiértek a polgárok a városból a földjükre, addigra indulhattak vissza, ha még nap-szállta előtt haza akartak térni. Ezért aztán sokan szállást, azaz tanyát építettek maguknak. A tanyás világ virágkora a kiegyezés, azaz a 1867-es esztendő követően köszönt be, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia gazdasága is fellendült és tartott az első világháborúig. A Horthy-korszakban azonban már megindult a tanyákból a városokba való vándorlás, annak ellenére, hogy Klebelsberg Kunó kultuszminiszter idején építették ki a tanyai iskolarendszert, majd az ötvenes-hatvanas években az államhatalom szisztematikusan pusztította a tanyai életet, be kívánva vonni az ellenőrzése alá az ott élőket.

Korom András

csak három süléd lustálkodik az egyikben. Hasonlóan kicsi vályogkútrában négy birka, egy másikban, alig nagyobb, egyetlen ló, a Baba. Meg kell hajolnia, ha kifelé jön, vagy befelé vezetik. Fecske-madár cifrázza röptét az udvaron, tollpíhét kerget. Elkapja, viszi be az istállóba. Őt követve jutok a Baba-lakba. Na, néprajzosok, itt is van látnivaló. Fejősjátár az egyik falon, galamb fészkel benne. Nejlönvödör a másikon, abban is galamb költ. Bádögödör a har-

madikon, galamb van abban is. És még van egy fából esz-kábált valami, olyan, mintha függő pricc lenne, abban is galambanyó kotlik. Fejünkkel majdnem piszkáljuk, de nem mozdul. A ló előtt, a jászol alatt macska nyalogatja kölykeit. Ez tehát az ösztanyai szülőszoba? A szín alatt, akár-milyen kis horpadásban, tyúk-kok tojnak. Azok se ugrálnak az idegen láttán, és a kutyák se zavarják őket.

– Figyeljen ide, ha maga új-ságíró. Azt írja meg, legyen

szíves, hogy tíz litert fejünk naponta egyetlen tehenünkből, de azt se tudjuk eladni. Valami függő pricc lenne, abban is csarnokos kocsi, fölvetve, és elvitte. Akkor négy tehenünk volt, negyven litert fejünk. Most miért nem kell a tejünk? Őt forintot fizettünk literenként a begyűjtőnek, azt se lehet mondani, hogy nem érte meg neki. Pár litert a szomszédok elvisznek, a többi megmarad.

– Túrót, sajtot?

– Túrót csinál az asszony, de a sajttal mi nem foglalkozunk.

Ahhoz oltó kell, azt meg kell tanulni, nem nekünk való. A birkát is azért nem fejjük, mert nem tudnánk mit kezdeni a tejjel. Csak a gyapjújéért tartjuk, meg azért, hogy legyen belőle bográcsbavaló.

– Első nap észreveszi minden tanyai, mikor jön meg a fecske, és azt is, mikor megy el. De hogy a nap melyik szakaszában indul?

– Én azt hiszem, éjjel. Este még csoportosulnak a villanydróton, és reggel már egy sincs belőlük.

Fontos megfigyelés, de az éjszakai indulást nehéz elhinnem. Inkább talán hajnalok hajnalán vágnak neki a nagy útnak, amikor még alszik az ember? Hogy mikor érkeznek? Egyszer csak itt vannak. És röptében kapják el a tollpíhét, amikor fészekmeleget álmodnak az utódoknak.

– Villany nincsen. Legálább egy szélkerék lehetne.

– Nem foglalkozom vele.

El akarunk innen menni. Az asszony Mártélyra szeretne, mert ott született, én inkább Kutasra mennék haza, ennél fogva se ide nem, se oda, hanem Vásárhelyre megyünk. A Malom utcába.

– Ma például mikor keltek?

– Őtkor.

– Ennyire kevés jószághoz érdemes korán kelni?

– Mi mást tehetnénk? Őtkor világosodik.

Horváth Dezső

Akik kimennek a városból

A folyamatok nem egyenes vonalúak. Ha beindul egy tendencia, elkezdnek fogyni a tanyák, akkor abból nem következik okvetlenül, hogy el is fognak. Hanem a földadatkörük változik. Nem a hagyományos mezőgazdasági megélhetést teszik lehetővé tulajdonosoknak, hanem, mondjuk, a tanyai élet előnyeit – a tanyai élet hátrányai nélkül. Fölteszem, a magyar tanya jellemző tulajdonosai húsz év múlva volt városi családok lesznek.

Milyen előzmények után? Például panelban lakott a család, nyolcadikon, aztán a feleség örökölt és nyitott a garázsban egy palackozottital-boltot, a férj pedig, kezdő orvosból haladó orvossá válva, kiépítette patientúráját. A lényeg: megbízhatóan csordogál hozzájuk a pénz, s anyagi helyzetük megengedi, hogy kimennek a városi tébolyból, tanyáingatlan-vásárlás útján. Egy kis átalakítás, festés (azaz nem „kis”, hanem rengeteg, s az ezzel járó munka, szakadásig), és a vendégek máris csapkodhatják kezüket össze: „Hát ez egy csoda!” A küsszobáról, ahol a férj barkácsol, senki sem sejt, hogy eredetileg szín volt, a műteremről, hogy korábban istállóként működött, a galambpadlás..., hát igen, a galambpadlás megmaradt galambpadlásnak, a feleség kezdetben sajnálta lakóit kilakoltatni, majd kiderült: a galamboknak különféle előnyök vannak.

A munkahely pedig? Nos, igazán nem távolság, az a tizenöt kilométer kocsival húsz perc – és ebbe az is belefér, hogy a család fő az egyik gyerekkel az óvoda, másikkal az iskola felé kanyarodják el. A többletköltségről pedig ezt mondják: „Inkább ez, mint a bunkó szomszéd porszívóüvölttetése, minden szombat délelőtt, meg Talicska néni, a közös képviselő, meg a lakógyűlés.” – Van jövője a tanyának; persze, az a tanya már nem ez a tanya lesz.

Farkas Csaba

Tanyarendszer Szentes környékén

Pályázat a villamosításért

Az elmúlt évtizedben Szentes irigykedve nézte a Szeged környéki tanyák fellendülését. Ma már azonban nem halogathatja tovább a fejlesztést: az önkormányzat pályázatot nyújtott be Széchenyitervre és a megyei területfejlesztési alaphoz a villamos hálózat kiépítésére. Ebben a munkában partnere lesz a Démász Rt., mely 30 százalékot enged el a tervezés és a kivitelezés költségeiből – tájékoztattott Korom Pál, a műszaki osztály munkatársa.

Szentes külterületén villamos hálózattal teljesen ellátatlan a tanyavilág. A 84 millió forintos beruházás 10 százalékos önerőt igényel, és a kiépítés minden olyan területen megvalósul, amelynek a közelében Démász-hálózat van. Csak lakott tanyákba vezetnek majd ki az áramot, s elsősorban olyan helyekre, ahol nem végeznek gazdálkodási tevékenységet, vagyis a fejlesztésnek van szociális jellege is: elesett, idős emberek, gyermeküket egyedül nevelő szülők által lakott tanyák előnyt élveznek.

Utoljára a nyolcvanas évek közepén készült pontos felmérés arról, hány tanya van Szentes külterületén. Az akkor regisztrált adatok és a térkép szerint Alsóréten 284, Felsőréten 55, Magyar-tésen 90, Mentettréten 107, Nagynyomáson 117, Kis-tőkén 186, Szentlászlón 65, Vekerhátton 20, Kajánújfal környékén 22, a Vekerzugiban 29, Belső-Ecsere, Cse-rebökényben, Verese gyházán és Veresházán összesen 108, Józsefszálláson 17, Mucsihátton 15, Fertőn 29, Lapistón 70, Dónáton 122, a derekegyházi oldalon pedig 193 tanya volt. Mára ezek a

számok átlagosan egyötödére csökkentek. Ennek oka az előregedés mellett a szövetkezetekben beállt tulajdoni változás volt. Nagy, egybefüggő táblák alakultak ki, és a néptelen tanyákat a gazdálkodó egységek lebontották. Lehet természetesen ki-települési hullámról beszélni, sokan azért vesznek ma tanyát, hogy hétvégi pihenőként használják, de ez nem jelenti a tanyavilág új-jáledését. A jellegzetesen magyar települési környezetet tavaly és tavalyelőtt a belvív is súlyosan megtizedelte.

A villamos árammal ellátatlan tanyák száma (melyeknek lakói számíthatnak is a bekötésre) száz fölött van. A parasztemberek a világtól azóta, vagy nortonkutakból nyerik. A vízminőség nem felel meg az egészségügyi szempontból kívánatos előírásoknak, de az emberi szervezet az idők folyamán hozzászokott ennek fogyasztásához: egy kis hasmenés miatt a tanyasiak nem rohannak orvoshoz. A fűtést jellemző módon fatüzeléssel oldják meg, kementében vagy sparheltben, a fűtőanyag pedig a fa, vagy például a kukoricacsutka.

A gyerekek mind szentesi iskolákba járnak, busszal: a közlekedés teljes mértékben igazodott az igényekhez, a tanulók mind odaérnek csengőszóra.

Szentes külterületéhez tartoznak olyan tanyavidékek is, amelyek közelebb esnek Szarvashoz, ezért a szomszédos város iskoláiba is járnak tanyasi gyerekek. A szülők szinte kivétel nélkül a mezőgazdaságban dolgoznak: állattartással, kertészkedéssel foglalkoznak vagy a magángazdaságban, vagy szövetkezetnél, vagy feketén. Egynapi járandóság kéz alatt ma 2000-2500 forintot jelent.

B. G.

A kecsketenyésztés kettős haszna: a hús és a tej

Elismert biotermékké válhat

A gödölye és a gida húsának értékesítése ugyan nem jelent számottevő nyereséget a tenyésztő számára, viszont a tejtermelés jelentős bevételi forrást biztosíthat. Az Európai Unió országaiba az utóbbi termékeket korlátlanul lehet szállítani.

Felülénkült az utóbbi időszakban a hazai kecsketenyésztés. Manapság egyre több, intenzív és félintenzív tartással működő telep létesül. Egy 50-60 kecskéből álló tenyészet képes megteremteni egy család anyagi biztonságát – fejtettem ki véleményét dr. Mucsi Imre, a múlt hét végén Hódmezővásárhelyen tartott rendezvénysorozaton még mint a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési

Minisztérium helyettes államtitkára.

A kecsketartás kettős haszonnal jár: az egyik a gödölye és a gida húsának értékesítése, a másik, a nagyobb bevételi forrás a tejtermelés. Hazánk egyre magasabb lak-tációs tejelő állományokkal rendelkezik – szögezte le dr. Mucsi Imre. Ez azért is lényeges, mert az Európai Unió országaiba korlátlanul szállíthatók a juh- és a kecsketejtermékek. Amíg ez utóbbi jószágok húsa csak elvétve fedezhető fel a hazai kereskedelemben, addig tejtermékeikkel már egyre gyakrabban találkozhat a magyar vásárló is. Arra a kérdésre, hogy mennyi kecske is található az országban, a volt helyettes államtitkár nem tudott pontos választ adni. Véleménye szerint, mintegy 40-50 ezer jószág-

Kecskék. Sok szempontból hálás állatok. (Fotó: Tésik Attila)

ról lehet beszélni. A létszám meghatározásának legfőbb akadálya, hogy a legtöbb tenyésztő nem regisztráltja magát.

A szakértő, a juhágazat-hoz hasonlóan, a kecsketenyésztést is támogatja. A tejtermelés dotálása mellett anyaállatonként 1500 forint

jár a gazdáknak, akik ugyanennyi támogatást kapnak azokért a növedékjószágokért, melyek május 31-ig betöltik a hatodik életévüket.

A juhtenyésztés, na és a birkapörkölt elkotelezettjeként Mucsi doktor azért elárulta: evett már olyan kecskepörköltet, mely a juhból készült legfinomabb paprikást is felülmúlta. A kecskehús elkészítési lehetősége nagyon sokféle lehet, ennek határt csupán az amatőr avagy a profi szakács leleményessége, fantáziája szab. A pácolt és tüzdelt fiatal gödölyecombnál talán nincs is finomabb. Mivel a juh és a kecske növényevő, takarmányozása állati fehérjét nem igényel. Ezért remény van arra, hogy a jövőben elismerten biotermékké váljon a juh- és a kecskehús.

T. A.